

ПЪНИЕ МАЛО ГЕОРГИЮ. Сборник в чест на 65-годишнината на проф. д-рн Георги Попов. Мария ЙОВЧЕВА (отговорен редактор), Иван ДОБРЕВ, Анатолий ТУРИЛОВ, Емил ТРАЙЧЕВ (редактори). Издателски център »Боян Пенев«, София 2010., 659 str.

Radovi u ovome zborniku objavljeni su u čast 65. godine rođenja znamenitoga izučavatelja srednjovjekovnoga pjesništva prof. Georgija Popova. Zbornik su uredili Marija Jovčeva (kao glavna urednica), Ivan Dobrev, Anatolij Turilov i Emil Trajčev. Ukupno 46 radova u čast Georgiju Popovu napisali su kolege i suradnici iz Makedonije, Bugarske, Rusije, Austrije, Njemačke, Italije, Slovačke, Grčke, Poljske, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a, i to na bugarskom, makedonskom, ruskom i njemačkom jeziku. Zbornik je izdan uz financijsku pomoć bugarskoga ministarstva, ruskoga hrama sv. Nikole Čudotvorca, hrama sv. Gerogija iz Sofije te uz pomoć gosp. Preslava Peneva.

Doprinos Georgija Popova u istraživanju srednjovjekovnoga slavenskoga pjesništva, pogotovo slavenskih himnografskih i kanonskih tekstova, iznimno je velik. Kako je riječ o znanstveniku koji je zadužio paleoslavicistiku, svako proučavanje bilo kojega dijela himnografske ostavštine nemoguće je bez uključivanja njegovih studija. Nezaobilazan je njegov doprinos u području versifikacije i ritmičke organizacije lirskih tekstova slavenske pismenosti (minej, oktoih, triod, himan). Tijekom svojega dugogodišnjega rada posvećenoga ponajprije bugarskoj medievistici i paleoslavistici nije samo napravio pionirske korake u istraživanju već poznatih srednjovjekovnih tekstova, nego je nemalo puta otkrio znamenite starije tekstove, poput djela Konstantina Preslavskoga.

Uvodni dio zbornika čine dva rada posvećena znanstvenomu djelu Georgija Popova i bibliografija radova toga znamenitoga bugarskoga paleoslavista i medievista. Svečani tekst *Открытие как научная судьба* (7–11) u čast okrugle obljetnice velikoga istraživača napisao je A. ТУРИЛОВ koji je u prigodnoj čestitci dao sintezu znanstvenoga rada Georgija Popova. Njegovu istaknutu ulogu u proučavanju bugarskoga književnoga stvaralaštva, a napose himnografije u radu *Приносът на Георги Попов за изследването на старобългарската и старославянската поезия* (21–29) obradio je K. СТАНЧЕВ koji je između ostalog osvijetlio njegov rad

na otkrivanju novih tekstova (*Posni triod*) kao i njegove nove pristupe u proučavanju srednjovjekovnih rukopisa.

Velik dio tekstova u zborniku nastao je kao rezultat istraživanja himnografskih tekstova. R. MARTI posvetio je tako svoj rad *Horizontal und vertikal: Akrostichis in der Frühzeit des slavischen Schrifttums* (30–47) važnosti akrostiha pri utvrđivanju autorstva himnografskih tekstova. P. КОЙЧЕВА u radu *Символният ред на гласовете в триодните цикли канони* (75–86) opisala je logički raspored akrostiha kanonskoga ciklusa Konstantina Preslavskoga te je podsjetila kako se simetrično načelo koristilo u ranijim korizmenim ciklusima.

Nekoliko je priloga posvećeno srednjovjekovnim kanonima. В. КРЫСЬКО u radu *К реконструкции древнейшего канона Кирилы Философу* (48–66) govori o rekonstrukciji teksta Kanona Konstantinu Filozofu. L. МАТЕЈКО u radu *К вопросу об образце канона св. архангелу Михаилу Константина Преславского* (67–74) obradio je Kanon sv. Mihovilu Arkandelu. Oficije koji se čuvaju u srpskim i bugarskim kodeksima iz 13 i 14. stoljeća istražila je M. ЙОВЧЕВА u radu *Службите за празника на св. Георги на 26 ноември в южнославянските минеи* (101–116) te je zaključila kako kompilacije upućuju na popularnost tekstova kao i na činjenicu da su u uporabu ušli vjerojatno preko bizantskih izvora. И. ХРИСТОВА-ШИОМОВА u članku *Новгородските минеи и Зографският минеј № 53 (I.e.7)* (117–140) iznijela je stajalište kako bi *Zografski minej* i *Novgorodski minej* mogli imati isti izvor, te da se vjerojatno temelje na starobugarskoj službi mineja.

Нагиографској тематичи посвећено је више текстова. Р. ПАВЛОВА u radu *Химнографска прослава на източнославянските светци Борис-Роман и Глеб-Давид в писмеността на южните православни славяни* (160–166) пише o istočnoslavenskim svecima, a E. ВЕРЕЦАГИН u tekstu *Новые наблюдения над древнейшим текстом богослужебного последования св. Георгию Победоносцу* (87–100) govori o svetom Jurju. Tema je rada *За историческите свидетелства в славянската служба за св. Еразъм Охридски (Формийски)* (141–159) Б. МИРЧЕВЕ officij sv. Erasma Ohridskoga. Р. КРИВКО u radu *Византийский песнописец Георгий в свете славянских данных* (167–189) raspravlja o datiranju bizantskoga himnografa. Grčki predložak gruzijskoga kanona opisao je Т.

CHRONZ u radu »*Kranken, Heiland, gewähre Unversehrtheit*«: *Ein georgischer Krankenkanon und seine griechische Vorlage* (190–209), dok je topose u liturgijskim himnima u čast svetih otaca obradio D. CHRISTIANS u radu *Topoi in liturgischen Hymnen zu Ehren heiliger Mönche* (210–225).

Nekoliko je radova posvećeno leksičkim osobitostima himnografskih tekstova. Л. МАКАРИЈОСКА u članku *Кон лексиката на македонските химнографски текстови* (226–237) opisala je leksik himnografskih tekstova makedonske redakcije koji čine korpus rječnika makedonske redakcije crkvenoslavenskog. Posebnu važnost koju su triodi imali u obogaćivanju leksika u doba srednjega vijeka istaknula je E. ЦРВЕНКОВСКА u članku *Влогот на триодот во збогатувањето на црковнословенската лексика* (238–249), pri čemu je podsjetila kako su leksički izvori posljednjih godina postali dostupni preko rječnika makedonske redakcije crkvenoslavenskoga jezika. Leksičkom se tematikom i to slavenske himnografije bavi Ц. ДОСЕВА koja u radu *Из лексиката на ранната славјанска химнографија (названия за облекло)* (250–268) govori o uporabi leksema u ruskim, bugarskim i srpskim himnografskih izvorima.

К. НИХОРИТИС u radu *Нов препис от Службата за св. Арсениј Србски (Ръкопис Z-55 от Великата лавра, XV в.)* (269–276) opisao je minej iz 15. stoljeća, А. НАУМОВ u radu *Харковският митрополит Никодим като автор на служби (Принос към историята на съвременното църковнославянско творчество)* (277–284) analizirao je nekoliko služba himnodijskog djela, dok je С. ПАРЕНТИ u radu *Върху историята на ексапостилария* (285–296) iznio povijesnu sintezu ексапостилара.

И. ТАРНАНИДИС u tekstu *К проблематике включения новооткрытых отрывков древнего славянского Евхология (Синай 1975) в известный Euchologium Sinaiticum (Sin. Slav. MS 37)* (297–306) istražio je jesu li novopronađeni slavenski rukopis na Sinaju pisali i rabili slavenski redovnici, koji su osnovali samostan sv. Katarine prije 12. stoljeća, te zaključio kako je moguće da je rukopis kasnije preko slavenskih redovnika stigao na Sinaj.

А. АНГУШЕВА ТИХАНОВА, М.-А. ДЖОНСЪН и М. ДИМИТРОВА u radu *Атонската редакция на библијските перикопи и Словото на Кирил Александрийски за пророк Даниил в творбата на Цамблук за тримата отроци в пеџта и Даниил* (307–335) istražile su biblijske i homiletske izvore koje je Čamblak koristio u sastavljanju homilije na proro-

ka Danijela. Т. ПЕНТКОВСКАЈА u radu *Толковое Евангелие Теофилакта Болгарскогo и Чудовская редакция Нового Завета* (336–345) analizirala je lingvističke raznolikosti dviju crkvenoslavenskih verzija evanđelja. А. ТУРИЛОВ u članku *К изучению южнославянской рукописной традиции Прогласа Константина Философа* (346–357) govori o priјepisima Proglasa Konstantina Filozofa koji se čuvaju u nekoliko srpskih rukopisa iz 14. stoljeća. Svoj rad *Преслушвайки една похвала* (358–366) У.Р. ФЕДЕР posvetio je Pohvali cara Simeona.

Homiletska problematika bila je temom nekoliko radova zbornika. Е. ВЕЛКОВСКА i К. ИВАНОВА u radu *Словото за Пасха от Йоан Презбитер (Йоан Екзарх?)* (367–399) obradile su korizmenu homiliju Ivana Egzarha, dok je М. СПАСОВА u članku *Славянският превод на Слово за Врѣбница (Цветница) от Йоан Златоуст и проблемът за късните славянски преписи като достоверни свидетелства за архетипа на превода* (400–417) истражила priјevod homilije na Svjetnicu Ivana Zlatoustoga.

U više su studija opisani pojedini rukopisi. *Hilandarski rukopis br. 416* opisala je Л. ТАСЕВА u radu *Хилендарският сборник 416 като свидетел за книжовните тенденции през XVII век* (418–435). Д. НАЙДЕНОВА u radu *Методологически проблеми при описанието на славянски правни текстове. Ръкопис № 624 от Народната библиотека »Св. св. Кирил и Методий«* (436–449) osvrnula se na nedovoljno истражен канонско-правни rukopis br. 624. Rad *За един църковнојурidически сборник от сбирката на Библиотеката на Румънската академия на науките – текстологични и лексикални особености* (450–463) М. РАЙКОВА posvetila je tekstoloшkim i leksičkim značajkama crkvenopravnoga rukopisa iz knjižnice Rumunjske akademije, a А. МИЛТЕНОВА u članku *За един неизвестен препис от апокрифните въпроси и отговори на апостол Бартоломеј* (464–477) analizirala je dosad nepoznati priјepis Bartolomejevih pitanja. С. КУЮМДЖИЕВА u radu *Триодът Vaticanus Graecus 771* (521–536) opisala je jedan himnografski rukopis iz Vatikanske knjižnice, a Д. ГЕТОВ u radu *Шест славяно-гръцки палимпсестни фрагмента* (537–546) opisao je šest slavenskih rukopisnih fragmenata koji se čuvaju u Бугарској. В. ВЕЛИНОВА opisala je четiri rukopisa koji se čuvaju u Nacionalnom музеју u Sofiji u radu *Няколко бележки върху ръкописи от сбирката на*

Националният литературен музеј в Софија (552–562).

Апокрифо Јосипу и Асенету bio je tema rada *Йосиф и Асена* в *славјански превод* (478–491) J. REINHARTA u kojem se govori o prijepisu navedenoga apokrifa koji je sačuvan u dvama srpsko-crkvenoslavenskim rukopisima iz 15. stoljeća, dok je prijevod s grčkoga nastao na makedonskom prostoru krajem 13. ili početkom 14. st. И. КУЗИДОВА u radu *Преписът на Повестта за Акир Премъдри в ръкопис № 29 от манастира Савина (около 1380 г.)* (492–509) analizirala je *Pripovijest o Akiru* iz Savina manastira.

К. ПОПКОНСТАНТИНОВ u radu *Заклинание срещу дявола по данни от оловен амулет от X в. и от ръкописи ГИМ, Син. 307 и Син. 324* (510–520) opisao je amulet koji je pisan ćirilicom i glagoljicom.

А. ДЖУРОВА u radu *Октоих на Тодор Пирдопски – Suppl. D. Slavo 20 от Център »Иван Дуйчев«* (547–551) provela je kodikološku i poredbenu analizu oktoiha iz početka 19. stoljeća. Т. ИЛИЕВА u radu *Възгледите за езика през Средновековието (върху материал от »Извор на знанието« на Йоан Дамаскин)* (563–577) govori o ресерцији патристичкеgnoseologije u bizantskoj literaturi. П. ХР. ИЛИЕВСКИ u radu *Историческа реалност и авторски интеролации в Краткото житие на св. Климент от Димитър Хоматиан* (578–590) raspravlja o *Kratkom žitju* Svetoga Klementa. А. АТАНАСОВ u radu *Някон промени в литургијната практика през XX век* (648–652) opisao je neke osobitosti u liturгијској пракси tijekom 20. stoljeća.

Ostale su radove napisali И. ДОБРЕВ: *Трапезица* (618–647); Т. СЛАВОВА: *Прабългарската титла за престолонаследник* (600–609); А.-М. ТОТОМАНОВА: *Среднобългарският вокализъм* (610–617); Г. БАКАЛОВ: *Покръстването на българите и въвеждането на кирилицата* (591–599).

Velik broj priloga u ovom zborniku jasan je pokazatelj kolik je trag Georgij Popov ostavio ne samo u bugarskoj medievistici nego i u cjelokupnoj paleoslavistici, pogotovo u njezinoj himnografskoj sastavnici. Njegovi kolege i učenici podarili su znanstvenoj javnosti i svojem učitelju ovo vrijedno izdanje u kojem su na više mjesta osvijetlili važna pitanja ranije slavenske pismenosti.

ANDREA RADOŠEVIĆ